

Międzynarodowe prawo humanitarne

Tomasz A. Winiarczyk

zagadnienia

- pojęcie międzynarodowego prawa humanitarnego
- ogólne zasady mph
- podstawowe normy mph
- historia mph
- podział mph
- akty mph
- Międzynarodowy Czerwony Krzyż
- trybunały międzynarodowe
- ochrona zabytków

międzynarodowe prawo humanitarne

- zespół norm zaakceptowanych przez społeczność międzynarodową dotyczących sposobów prowadzenia konfliktów zbrojnych, ochrony ich ofiar oraz uczestników

ogólne zasady mph

- ❑ humanitaryzm
  - ochrona ofiar wojny i ich podstawowych praw
  - zakaz powodowania niepotrzebnego cierpienia
- ❑ rozróżnianie
  - odróżnianie ludności cywilnej od kombatanów (żołnierzy i innych walczących)
  - odróżnianie dóbr cywilnych od celów militarnych (tylko wobec nich można prowadzić operacje)
- ❑ proporcjonalność
  - zapewnienie równowagi między potrzebami wojskowymi a humanitaryzmem
- ❑ konieczność wojskowa
  - można odstąpić od przestrzegania prawa wojennego, gdy pozwoli to uchronić państwo od poważnego niebezpieczeństwa

podstawowe normy prawa humanitarnego

- ograniczanie prawa w doborze i stosowaniu metod i środków walki
- odróżnianie cywili od wojskowych
- zakaz zabijania lub ranienia poddających się lub wyłączonych z walki
- poszanowanie niezależności fizycznej i moralnej wyłączonych z walki
- poszanowanie praw człowieka osób pod władzą strony przeciwnej
- obowiązek zabierania z pola walki i leczenia rannych i chorych
- podstawowe gwarancje procesowe dla każdego

historia mph

- ❑ 1859 – bitwa pod Solferino
  - Henry Dunant organizuje pomoc rannym
  - opisuje swoje wrażenia i wzywa do pomagania poszkodowanym wskutek wojen
- ❑ 1863 – Dunant współtworzy Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża
- ❑ 1864 – podpisanie konwencji genewskiej

podział mph

MIĘDZYNARODOWE PRAWO HUMANITARNE I KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

PRAWO
PRZECIWWOJENNE
- IUS CONTRA BELLUM

PRAWO
WOJENNE
- IUS IN BELLO

PRAWO
HUMANITARNE

PODZIAŁ MPH

❑ IUS CONTRA BELLUM

- celem jest zapobiegnięcie wojnom

❑ IUS IN BELLO

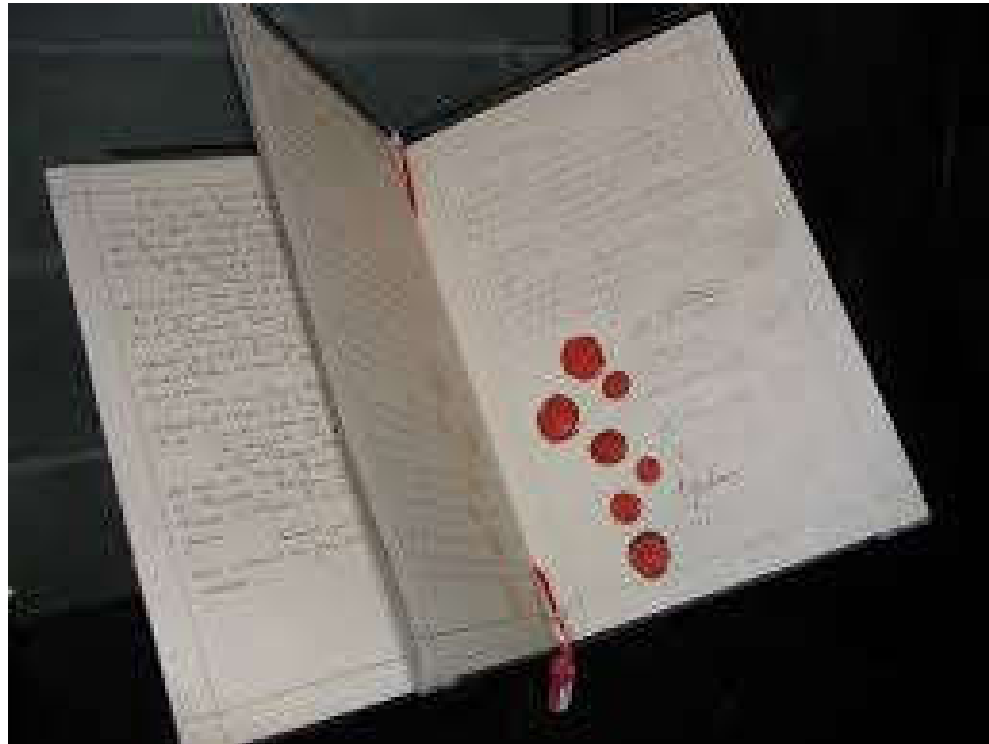
- celem jest ograniczanie swobodę stron wojujących w zakresie środków i metod prowadzenia walki

❑ PRAWO HUMANITARNE

- celem jest ochrona ofiar wojny

NAJWAŻNIEJSZE AKTY PRAWA HUMANITARNEGO

konwencja genewska (1864)

- ❑ personel sanitarny jest neutralny w konflikcie, nie może być atakowany i nie bierze udziału w walkach
- ❑ cywile, którzy pomagają rannym i chorym żołnierzom powinni być szanowani; zakaz ich atakowania
- ❑ ranni w wyniku konfliktu powinni być traktowani jednakowo bez względu na ich narodowość
- ❑ powołano znak „czerwonego krzyża”, którym podczas konfliktu oznaczane są formacje medyczne i ich personel

konwencje i deklaracje haskie (1899)

I konwencja haska

- pokojowe rozstrzygnięcie międzynarodowych sporów
- utworzenie Stałego Trybunału Rozjemczego

II konwencja haska

- zwyczaje i prawa podczas wojny lądowej wzorowane na deklaracji brukselskiej z 1874

III konwencja haska

- zastosowanie konwencji genewskiej z 1864 roku do wojny na morzu

deklaracja o zakazie kul dum-dum

deklaracja o zakazie używania pocisków gazowych

konwencje haskie (1907)

- ❑ KH I – pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych
- ❑ KH II – ograniczenie użycia siły w celu ściągnięcia długów zawarowanych
- ❑ KH III – dot. sposobu rozpoczęcia konfliktu
- ❑ KH IV – dot. sposobu prowadzenia wojny na lądzie
- ❑ KH V – dot. sposobu zachowania się mocarstw neutralnych
- ❑ KH VI – dot. sposobu traktowania statków handlowych należących do nieprzyjaciela
- ❑ KH VII – dot. przemiany statków handlowych na okręty wojenne
- ❑ KH VIII – dot. zakładania min podwodnych, wybuchających automatycznie za dotknięciem
- ❑ KH IX – dot. bombardowania przez morskie siły zbrojne w czasie wojny
- ❑ KH X – dot. zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej z 1906
- ❑ KH XI – dot. ograniczeń w wykonywaniu prawa zaboru w wojnie morskiej
- ❑ KH XII – dot. utworzenia Międzynarodowego Trybunału Łupów jako instancji odwoławczej od orzekających konfiskaty wyroków sądów kaperskich, ustanawianych przez państwa uczestniczące w wojnie morskiej – nie ratyfikowana, zasady dopracowała Deklaracja londyńska
- ❑ KH XIII – dot. praw i obowiązków mocarstw neutralnych w razie wojny morskiej

Protokół genewski dotyczący gazów bojowych, broni chemicznej i biologicznej (1925)

- zakaz używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych

konwencje genewskie (1949)

- ❑ KG I – o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych na lądzie,
- ❑ KG II – o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu
- ❑ KG III – o traktowaniu jeńców wojennych
- ❑ KG IV – o ochronie osób cywilnych podczas wojny

Konwencja haska o ochronie dóbr kulturalnych w czasie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym (1954)

- ❑ państwa, które podpisują konwencję, mają obowiązek utworzyć w ramach swoich sił zbrojnych jednostkę zajmującą się ochroną dóbr kulturalnych
- ❑ państwa, które podpisują konwencję, mają obowiązek włączyć jej postanowienia do prawa krajowego
- ❑ sygnatariusze konwencji powinni unikać wywozu dóbr kulturalnych z krajów i terytoriów okupowanych
- ❑ status obiektu chronionego przez konwencję mają m.in.:
  - schrony, w których przechowywane są dobra kultury
  - wszelkie nieruchomości mające status zabytku (z wyjątkiem obiektów wykorzystywanych do celów wojskowych oraz tych, które znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie ośrodków przemysłowych i wojskowych)
    - rejestrację obiektów prowadzi UNESCO (Międzynarodowy Rejestr Dóbr Kultury Objętych Ochroną Specjalną)

Konwencja o zakazie doskonalenia, produkcji i przechowywania broni biologicznej i toksynowej oraz o ich zniszczeniu (1972)

- ❑ traktat zakazujący sygnatariuszom rozwijania, przekazywania oraz nabywania broni biologicznej
- ❑ nie zawiera on zakazu stosowania broni chemicznej, odwołuje się jednak do postanowień Protokołu Genewskiego w tym zakresie
- ❑ w związku z licznymi naruszeniami konwencji 14 września 1992 Rosja, Stany Zjednoczone i Wielka Brytania zapoczątkowały prace nad wzmocnieniem reżimu stojącego na straży postanowień traktatu

dwa Protokoły dodatkowe do Konwencji genewskich, wzmacniające ochronę ofiar konfliktów zbrojnych o charakterze międzynarodowym (I Protokół) i niemiędzynarodowych (II Protokół) (1977)

☐ protokół I

- zabrania atakowania ludności cywilnej;
- zabrania atakowania szpitali i innych urządzeń służących opiece nad rannymi i chorymi;
- zabrania atakowania obiektów bez ich rozróżnienia oraz niszczenia dóbr niezbędnych do przetrwania ludności;
- zabrania stosowania w walce metod i środków powodujących zbędne cierpienia oraz długotrwałe i poważne szkody w środowisku naturalnym;
- stanowi podstawę prawną do powołania i działania organizacji i instytucji obrony cywilnej

☐ protokół II

- obowiązuje strony konfliktu toczącego się wewnątrz jednego państwa i upoważnia do niesienia pomocy osobom poszkodowanym, zapewniając minimum praw humanitarnych

Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek wrogich celach (1977)

- zakaz wykorzystywania w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich technicznych środków oddziaływania na środowisko, powodujących rozległe, trwałe lub poważne następstwa, jako sposobu powodowania zniszczeń, wyrządzania szkód lub strat jakiegokolwiek innemu Państwu

Konwencja o zakazie lub ograniczeniu używania pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub posiadające niekontrolowane skutki (1980)

- ❑ konwencja ma charakter ramowy, tzn. można dołączyć do niej nowy protokół w razie pojawienia się nowego rodzaju "niehumanitarnej" broni
- ❑ obecnie obejmuje trzy protokoły:
  - I) dotyczący amunicji, której odłamki są niewykrywalne dla promieni rentgenowskich (szkło, drewno, tworzywa sztuczne)
  - II) zakazu lub ograniczenia stosowania niektórych min (min-pułapek, min lądowych)
  - III) zakazu lub ograniczeń stosowania broni zapalających

Konwencja o zakazie doskonalenia, produkowania i przechowywania broni chemicznej oraz o ich zniszczeniu (1993)

- ❑ zakazuje produkcji, rozwoju, składowania, przekazywania i nabywania oraz użycia broni chemicznej
- ❑ sygnatariusze mają udzielać informacje o posiadanej broni tego rodzaju i jej zniszczenia oraz udostępnienia danych na temat przemysłu chemicznego
- ❑ nad przestrzeganiem traktatu czuwa Organizacja ds. Zakazu Broni Chemicznej, której siedziba znajduje się w Hadze

Konwencja ottawska o zakazie używania, przechowywania, produkowania i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz ich zniszczeniu (1997)

- umowa międzynarodowa (traktat, konwencja) mająca na celu wyeliminowanie użycia min przeciwpiechotnych jako środka walki zbrojnej

Protokół V do Konwencji z 1980 dotyczący wybuchowych pozostałości wojny (2003)

- Każda Wysoka Umawiająca się Strona i/lub strona konfliktu zbrojnego:
  - ponosi odpowiedzialność za wszystkie wybuchowe pozostałości wojenne występujące na terytorium pozostającym pod jej kontrolą
  - po zaprzestaniu prowadzenia działań wojennych, tak szybko jak tylko będzie to wykonanie na terytorium będącym pod jej kontrolą, na którym występują wybuchowe pozostałości wojenne, oznaczy i oczyści [teren], usunie lub zniszczy te pozostałości

procesy norymberskie

- sądowe postępowania karne prowadzone w latach 1945-1949 przeciwko głównym zbrodniarzom III Rzeszy toczone przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze
  - Od 20 listopada 1945 do 14 kwietnia 1949 przeprowadzono łącznie 13 procesów norymberskich wytoczonych przeciwko osobom odpowiedzialnym za zbrodnie nazistowskie z czasu III Rzeszy.
  - Łącznie w stan oskarżenia zostało postawionych 185 osób.

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

- ❑ główny organ sądowy ONZ
- ❑ ustanowiony w 1945 do rozstrzygania sporów między państwami
- ❑ składa się z 15 sędziów wybieranych na dziewięcioletnie kadencje
- ❑ siedziba: Haga

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

- ❑ Wszyscy członkowie Organizacji Narodów Zjednoczonych są stronami Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.
  - Państwo nienależące do ONZ może przystąpić do Statutu MTS na warunkach, które w każdym przypadku ustali Zgromadzenie Ogólne na zalecenie Rady Bezpieczeństwa
- ❑ Członkostwo w ONZ nie oznacza automatycznej zgody państwa na jurysdykcję MTS.
  - Konieczne odrębne wyrażenie woli poddania się właściwości Trybunału.
- ❑ Trybunał wydaje wyroki w sporach międzypaństwowych oraz wydaje opinie doradcze.
- ❑ Wyrok MTS bezwzględnie wiąże strony.

TRYBUNAŁY karne powojenne

- ☐ Międzynarodowy Trybunał ONZ ds. Zbrodni Wojennych w byłej Jugosławii – 1993**
- ☐ Międzynarodowy Trybunał ds. Zbrodni w Ruandzie – 1994**
- ☐ Sąd Specjalny dla Sierra Leone – 2002**
- ☐ Trybunał Specjalny dla Libanu – 2007**

Międzynarodowy Trybunał Karny

- ❑ powołany w 1998 roku
- ❑ działa od 2002 roku
- ❑ ma za zadanie sądzić najcięższe zbrodnie tj.:
  - ludobójstwo,
  - zbrodnie przeciwko ludzkości,
  - zbrodnie wojenne

Konwencja haska o ochronie dóbr kulturalnych w czasie konfliktu zbrojnego wraz z regulaminem wykonawczym (1954)

państwa, które podpisują konwencję:

- ❑ mają obowiązek utworzyć w ramach swoich sił zbrojnych jednostkę zajmującą się ochroną dóbr kulturalnych
- ❑ mają obowiązek włączyć jej postanowienia do prawa krajowego
- ❑ status **objektu chronionego** przez konwencję mają m.in.:
  - schrony, w których przechowywane są dobra kultury
  - wszelkie nieruchomości mające status zabytku (z wyjątkiem obiektów wykorzystywanych do celów wojskowych oraz tych, które znajdują się w bezpośrednim sąsiedztwie ośrodków przemysłowych i wojskowych)
    - rejestrację obiektów prowadzi UNESCO (Międzynarodowy Rejestr Dóbr Kultury Objętych Ochroną Specjalną)

I Protokół do Konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego (1954)

każde państwo podpisujące konwencję zobowiązuje się:

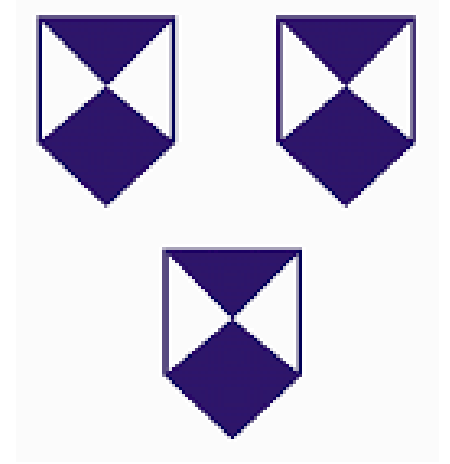
- ❑ zapobiegać wywozowi z terytoriów okupowanych przez siebie w czasie konfliktu zbrojnego dóbr kulturalnych
- ❑ zabezpieczyć dobra kulturalne wwieszone na swoje terytorium, a pochodzące terytorium okupowanego
- ❑ po zakończeniu działań wojennych zwrócić właściwym władzom terytorium poprzednio okupowanego dobra kulturalne znajdujące się na swoim terytorium, jeżeli dobra te zostały wywiezione z naruszeniem zasad powyższych

dobra kulturalne wg konwencji 1954

definicja:

- Bez względu na ich pochodzenie oraz osobę ich właściciela:
  - a) dobra ruchome lub nieruchome, które posiadają wielką wagę dla dziedzictwa kulturalnego narodu, na przykład zabytki architektury, sztuki lub historii, zarówno religijne jak i świeckie, stanowiska archeologiczne, zespoły budowlane posiadające, jako takie, znaczenie historyczne lub artystyczne, dzieła sztuki, rękopisy, książki i inne przedmioty o znaczeniu artystycznym, historycznym lub archeologicznym, jak również zbiory naukowe i poważne zbiory książek, archiwaliów lub reprodukcji wyżej określonych dóbr;
  - b) gmachy, których zasadniczym i stosowanym w praktyce przeznaczeniem jest przechowywanie lub wystawianie dóbr kulturalnych ruchomych, określonych pod literą a), na przykład muzea, wielkie biblioteki, składnice archiwalne, jak również schrony mające na celu przechowywanie, w razie konfliktu zbrojnego, dóbr kulturalnych ruchomych, określonych pod literą a);
  - c) ośrodki obejmujące znaczną ilość dóbr kulturalnych określonych pod literą a i b, zwane w dalszym ciągu „ośrodkami zabytkowymi.”

ochrona zabytków wg konwencji 1954

☐ ochrona ogólna

- Ochroną ogólną objęte są dobra kulturalne zdefiniowane w art. 1 konwencji.
- Chodzi tu o tzw. pozostałe dobra kulturalne, którym nie przyznano ochrony specjalnej.

☐ ochrona specjalna

- Ochroną specjalną może być objęta ograniczona liczba schronów przeznaczonych do przechowywania dóbr kulturalnych ruchomych oraz ośrodków zabytkowych i innych dóbr kulturalnych nieruchomych o bardzo wysokim znaczeniu, pod pewnymi warunkami (art. 8 konwencji)

II Protokół do Konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego (1999)

- Środki przygotowawcze, podejmowane w czasie pokoju dla opieki nad dobrami kulturalnymi przed dającymi się przewidzieć skutkami konfliktu zbrojnego
- Poszanowanie dóbr kulturalnych
- Środki ostrożności podczas ataku
- Środki ostrożności przeciwko skutkom działań zbrojnych
- Ochrona dóbr kulturalnych na terytorium okupowanym
- Dobro kulturalne może zostać objęte **ochroną wzmocnioną** pod warunkiem, że jest dziedzictwem kulturalnym o największym znaczeniu dla ludzkości; jest chronione na mocy środków prawnych i administracyjnych uznających jego wyjątkową wartość, nie jest wykorzystywane do celów wojskowych

UNESCO

- ❑ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
  - pol. Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury
  - (łac. unesco – łączę się w jedno)
- ❑ organizacja wyspecjalizowana ONZ, której podstawowym celem jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki, a także wzbudzanie szacunku dla praw człowieka, bez względu na kolor skóry, status społeczny i religię
- ❑ siedziba: Paryż
- ❑ rok założenia: 1946
- ❑ liczba członków: 195

Lista światowego dziedzictwa UNESCO

- ❑ lista obiektów objętych szczególną ochroną międzynarodowej organizacji UNESCO ze względu na ich unikatową wartość kulturową bądź przyrodniczą dla ludzkości
- ❑ o wpisaniu danego obiektu na listę decyduje Komitet Światowego Dziedzictwa w trakcie corocznej sesji, począwszy od 1977 r.
- ❑ nominacje zgłaszane są przez poszczególne kraje

Obiekty UNESCO wg regionów – 2021 rok

Nazwa regionu	Opis regionu	Przyrodnicze	Kulturowe	Przyrodniczo-kulturowe	Razem
Afryka	Afryka (bez krajów arabskich)	39	54	5	98
Kraje arabskie	Kraje arabskie	5	80	3	88
Azja i Pacyfik	Azja (bez krajów arabskich, Rosji i Izraela), Australia i Oceania	70	195	12	277
Europa i Ameryka Północna	Europa (z Rosją i Izraelem) i Ameryka Północna	66	469	11	546
Ameryka Łacińska i Karaiby	Ameryka Łacińska	38	108	8	146
Razem		218	898	39	1155

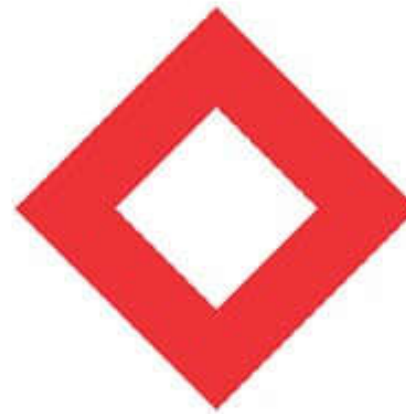
obiekty w Polsce na liście UNESCO

1. Stare Miasto w Krakowie
2. Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni
3. Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945)
4. Puszcza Białowieska - obiekt transgraniczny polsko-białoruski
5. Stare Miasto w Warszawie
6. Stare Miasto w Zamościu
7. Średniowieczny zespół miejski Torunia
8. Zamek krzyżacki w Malborku
9. Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy
10. Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy
11. Drewniane kościoły południowej Małopolski: Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa
12. Park Mużakowski - obiekt transgraniczny polsko-niemiecki
13. Hala Stulecia we Wrocławiu
14. Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat (16 wybranych cerkwi, z których osiem znajduje się na terytorium Polski i osiem na Ukrainie)
15. Kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku w Tarnowskich Górach oraz system gospodarowania wodami podziemnymi
16. Krzemionkowski region prądziejowego górnictwa krzemienia pasiastego
17. Lasy bukowe w Bieszczadzkim Parku Narodowym

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

ICRC

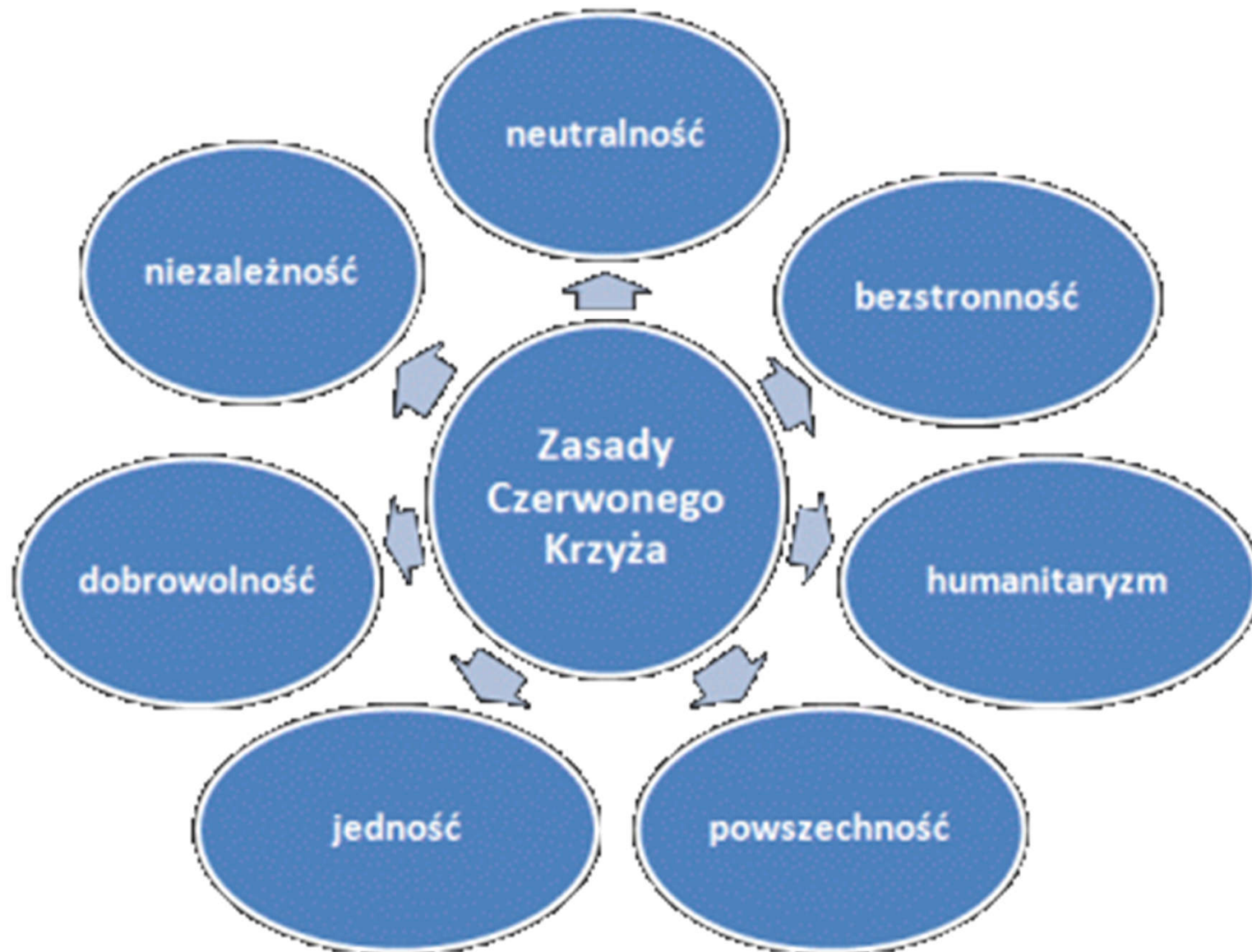
Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

- ❑ organizacja humanitarna z siedzibą w Genewie, której głównym celem działania jest pomoc poszkodowanym w wyniku konfliktów zbrojnych
  - część składową Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Półksiężyca
- ❑ członkowie Komitetu to tylko Szwajcarzy (dokooptowywani), co ma zapewniać, że jego działalność jest humanitarna, bezstronna i niezależna od interesów narodowych.
  - jego pracownicy byli innej narodowości

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża – działalność

- promocja i wprowadzanie w życie prawa humanitarnego i uniwersalnych zasad humanitaryzmu, biorąc jednocześnie pod uwagę standardy prawne, kulturalne, etyczne i religijne w dziedzinach, w których działa
- wizytowanie uwięzionych, ochrona ludności cywilnej, rozpoznawanie potrzeb i organizowanie, kierowanie programów pomocy, opieka medyczna

zasady MKCzK

1917, 1944, 1963 – Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża

□ Za działalność na polu pomocy
humanitarnej

bibliografia

□ pl.wikipedia.org

□ ww.pck.pl

□ podręczniki wyd. Operon